

ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNDEKİ FİNANSAL RAPORLAMA FARKLILIKLARINA İLİŞKİN BIST 100 VE KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNİN İNCELEMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN**

Samet BÜLBÜL***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 531-559

ÖZ

Günümüz iş dünyasında, işletme birleşmelerinden elde edilmek istenen faydaların artırılması, müşterek işletmeye ilişkin faaliyetlerin kontrol edilmesi ve uygulanacak politikaların belirlenmesinde, ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin politika ve prosedürlerin ortaya konulması, birleşmeye ilişkin esasların belirlenmesinde konuyla ilgili standartların ve düzenlemelerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak, firmaların finansal raporları ve bağımsız denetim raporlarına bakıldığında konuya ilgili farklı uygulamaların olduğu da görülmektedir. Bu çalışmada, ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri ve bunun ilgili standartlar ve düzenlemeler gereğince raporlaması ele alınmış olup, BIST 100 ve TKYD (Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği) Kurumsal Yönetim Endeksindeki firmaların 2017 yılı finansal tablo ve dipnotları incelenmiş ve ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin açıklamalar ve hesaplamalar analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortak Kontrol, Şirket Birleşmeleri, Hakların Birleştirilmesi, Finansal Raporlama Standartları.

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42.

INVESTIGATING FINANCIAL REPORTING DIFFERENCES OF COMPANIES LISTED ON BIST 100 AND CORPORATE GOVERNANCE INDEX IN TERMS OF BUSINESS COMBINATIONS UNDER COMMON CONTROL(BCUCC)

ABSTRACT

Business Combinations under Common Control (BCUCC) are widely undertaken in today's business world for several reasons such as, increasing the benefits obtained from business combinations,

* Makale gönderim tarihi: 16.05.2018; kabul tarihi: 06.09.2018.

**Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü, nakdogan@baskent.edu.tr, orcid.org/0000-0001-8168-6152.

***Başkent Üniversitesi, Muhasebe-Finansman Doktora Programı Özel Öğrencisi, bulbulsamet @ yahoo.com, orcid.org/0000-0003-2795-4608.

controlling the activities of entities under common control and determining the relevant policies to be applied. Hence, the relevant standards and regulations pertaining to BCUCC need to be carried out to establish policies and procedures and also determine the terms of business combinations. However, when the companies' financial statements together with independent auditors' reports are examined, it is revealed that there are discrepancies between companies in applying this practice. In this study, the financial statements and disclosures of companies traded in BIST 100 and TKYD Corporate Governance Index are analyzed with respect to the explanatory notes and calculations related to BCUCC for the year ending 2017.

Keywords: Common Control, Business Combinations, Combined Rights, Financial Reporting Standards

JEL Classification: M40, M41, M42

1. GİRİŞ

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, iş ortaklıkları ve müştereken kontrol edilen işletmelerle kavramsal olarak karıştırılabilmektedir. Ancak konuya standartlar açısından bakıldığında, iş ortaklıklarının TMS 28 İştirakler ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar standardı kapsamında olduğu görülmektedir. TMS 28 konuyu, “*müşterek kontrole sahip olan tarafların, girişimin net varlıkları üzerinde haklarının bulunduğu müşterek anlaşmadır.*” şeklinde açıklamakta ve finansal tablolarla ilgili düzenleme konusunda özkaynak yöntemini esas almaktadır (TMS 28. Md. 3/10). Bunun yanında, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardı ise, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin bu standart kapsamı dışında olduğunu ifade etmektedir (TFRS 3. p. 2/c). Dolayısıyla, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirme esaslarına yönelik özel bir hüküm standartlarda yer almamakta ve konu KGK düzenlemeleri çerçevesinde muhasebeleştirilmektedir.

2. ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİ

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, aynı hissedara veya hissedar grubuna ait işletmeler arasında gerçekleştirilen, ortak yönetim altında faaliyet gösteren ve geçici olmayan birleşmeleri içeren bir işlemdir. Bu tür birleşmeler ana ortaklığın bağlı ortaklıkları arasında olabileceği gibi aynı grup içerisindeki işletmelerde de söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte, işletme birleşmeleri, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında düzenlenen bir konu olmakla birlikte, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin özel bir hüküm, gerek TFRS 3'te gerekse diğer

standartlar çerçevesinde yer almamaktadır. Bunun yerine TFRS 3 (2c)'de konuya ilişkin uygulama rehberliği ifadesi bulunmaktadır. Dolayısıyla, TFRS 3, tanım yapmanın yanında, ortak kontrole tabi işletmelere rehberlik eden aşağıdaki paragrafları belirtmiş ve muhasebe düzenlemelerini içeren açıklamalara yer vermemiştir (TFRS 3: B1-B4):

B1 *Bu TFRS, ortak kontrole tabi işletmelerin veya teşebbüslerin birleşmelerine uygulanmaz. Ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren bir işletme birleşmesi, birleşen tüm teşebbüs ya da işletmelerin işletme birleşmesinin öncesinde ve sonrasında aynı kişi veya kişiler tarafından kontrol edildiği ve bu kontrolün geçici olmadığı bir işletme birleşmesidir.*

B2 *Bir grup birey, sözleşmeye dayalı anlaşmaların bir sonucu olarak toplu halde, söz konusu işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak için o işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüne sahip olduğunda bir işletmeyi kontrol ediyor sayılır. Dolayısıyla, söz konusu grup, sözleşmeye dayalı anlaşmaların bir sonucu olarak, birleşen işletmelerin her biri üzerinde, faaliyetlerinden fayda sağlamak için söz konusu işletmelerin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüne sahip ise ve bu güç geçici değil ise bu tür bir işletme birleşmesi, bu TFRS'nin kapsamı dışındadır.*

B3 *Bir işletme, sözleşmeye dayalı bir anlaşmaya göre bir birey veya bir grup birey tarafından kontrol ediliyor olabilir ve bu birey veya söz konusu grup, TFRS'lerin finansal raporlama hükümlerine tabi olmayabilirler. Dolayısıyla bir işletme birleşmesinin, ortak kontrole tabi işletmeleri içeren bir birleşme olarak değerlendirilmesi için, birleşen işletmelerin aynı konsolide finansal tabloların bir parçası içerisinde yer almaları gerekmez.*

B4 *Birleşmenin ortak kontrole tabi işletmeleri içerip içermediğinin belirlenmesi ile, birleşme öncesine ve sonrasına ilişkin olarak birleşen işletmelerin her birindeki kontrol gücü olmayan paylarının (azınlık paylarının) derecesi ilişkili değildir. Benzer şekilde, birleşen işletmelerden birinin konsolide finansal tablolardan çıkarılmış bir bağlı ortaklık olması gerçeği, birleşmenin ortak kontrole tabi işletmeleri içerip içermediğinin belirlenmesi ile ilişkili değildir.”*

3. ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNDE HAKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ YÖNTEMİ VE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Hakların birleştirilmesi yöntemi (pooling of interest method), birleşmeye konu tarafların, işletmeye ilişkin risklerini ve menfaatlerini herhangi bir kesinti olmaksızın devam ettirdikleri bir yöntemdir (Ersoy 2004). Böylelikle, birleşme sonrasındaki ortak kontrole tabi işletmelerde, taraflar, işletmenin bütün varlıklarını ve faaliyetlerini tek başlarına kontrol edememektedirler (Karapınar 2006). Yöntemde, birleşmeye taraf olan işletmelerin bilançolarındaki varlık ve borçlarının defter(kayıtlı) değerleriyle izlenmesi, net varlıklar ile iktisap bedeli arasındaki tutarın da özkaynaklarda muhasebeleştirilmesi esas alınmaktadır. Hakların birleştirilmesi yönteminin amacı, birleşen işletmelerin halihazırda müştereken yönetilmesine rağmen, öncesinde olduğu gibi farklı işletme olarak muhasebeleştirilmesi gerekliliğidir (Karagül ve Şen 2018). Bu nedenle, birleşme işlemindeki varlıkların edinilmesi ile yükümlülüklerin üstlenilmesi bir satın alma işlemi gibi görülmektedir. Hakların birleştirilmesi yöntemi, konsolide finansal tablolar düzenlenirken satın alma yönteminden farklılaşmaktadır. Satın alma yönteminde, konsolidasyon şerefiyesine ait amortisman görülmekte iken, hakların birleştirilmesi yönteminde şerefiye oluşmadığı için amortisman ayrılmayacaktır. Ayrıca, hakların birleştirilmesi yönteminde, finansal tabloların düzeltilmesi yapılırken raporlamaya ilişkin dönemin başında gerçekleşmiş gibi işlem yapılmalıdır (Akdoğan ve Tenker 2004).

a. BOBİ FRS Açısından Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilme Esasları

TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardında ortak kontrole tabi işletmelerdeki muhasebeleştirme esaslarına yönelik bir hüküm yer almadığı yukarıda ifade edilmiştir. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardının 4'üncü maddesinde ve İngiltere Finansal Raporlama Standardı (FRS) Bölüm 19-İşletme Birleşmeleri ve Şerefiye bölümünün 19. 6 numaralı maddesinde satın alma yöntemine ilişkin esaslara yer verilmiş olup, hakların birleştirilmesi yöntemine burada da değinilmemiştir. Ancak, ülkemizde, yakın zamanda yayınlanan BOBİ FRS Bölüm 21-İş Birleşmeleri bölümünde, ortak kontrole tabi iş birleşmelerindeki hükümlere bakıldığında, 34-35'inci paragraflarda hakların birleştirilmesi yönteminin kullanılacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda, yayınlanan hükümler çerçevesinde, ortak kontrole tabi işletmelerdeki hakların birleştirilmesi yönteminde, işletme varlıklarının ve yükümlülüklerinin

değerleri, piyasa değerlerinden oluşmadığı için aynı kalmakta ve pozitif şerefiye ya da negatif şerefiye oluşmamaktadır. İştirak tutarı ile satın alınan şirketin sermayesindeki pay oranı tutarının netleştirilmesi sonucu oluşan fark ise, doğrudan özkaynaklar altında raporlanmaktadır. Söz konusu birleşme işlemindeki aktif-pasif uyumsuzluğunu gidermek amacıyla, özkaynaklarda ayrı bir kalemde denkleştirici bir hesap kullanılması hususu BOBİ FRS’de aşağıdaki şekilde yer almaktadır (BOBİ FRS 21. 35):

- i) *Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri hakların birleşmesi (pooling of interest) yöntemi ile muhasebeleştirilmeli dolayısıyla finansal tablolarda şerefiyeye yer verilmemelidir,*
- ii) *Hakların birleştirilmesi yöntemi uygulanırken, ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başı itibarıyla birleşme gerçekleşmiş gibi finansal tablolar düzeltilmeli ve ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başından itibaren karşılaştırmalı olarak sunulmalıdır,*
- iii) *Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin finansal tablolara yansıtılmasında ana ortaklık açısından bakılması uygun olacağından, konsolidasyon işleminde **topluluğun** kontrolünü elinde bulunduran şirketin ortak kontrolde bulunan şirketlerin kontrolünü ele geçirdiği tarihte ve sonrasında TMS’ye göre finansal tablo düzenleniyormuş gibi finansal tablolar birleşme muhasebesi dahil TMS hükümlerine göre yeniden düzenlenmelidir,*
- iv) *Ortak kontrole tabi işletme birleşmesi nedeniyle oluşacak muhtemel aktif – pasif uyumsuzluğunu gidermek amacıyla özkaynaklar altında denkleştirici bir hesap olarak **“Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi”** hesabı kullanılmalıdır.”*

Bu konu kapsamında, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde hakların birleştirilmesi ile ilgili aşağıda verilen örnek konuyu açıklamaktadır:

ÖRNEK: SARI ve KIRMIZI işletmeleri, gerçekleştirdikleri faaliyetlerle ilgili olarak ortak kontrole tabi olmasını istedikleri TURUNCU işletmesini, 01.01.2018 tarihinde her biri 100.000'er TL koymak suretiyle %50 pay oranı ile kurmuşlardır. SARI işletmesinin aynı zamanda %100 sahiplilik oranı ile kontrol gücü kendisine ait olan MAVİ bağlı ortaklığı bulunmaktadır. MAVİ ortaklığının sermaye tutarı 250.000 TL'dir. İşletmelerin 01.01.2018 tarihli finansal durum tabloları aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Örnek Firmaların Ortaklık Bilgileri ve Finansal Durum Tabloları

ORTAKLIK BİLGİLERİ	ANA ORTAK	ANA ORTAK	ORTAK KONTROLE TABİ
FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	SARI İŞLETMESİ	KIRMIZI İŞLETMESİ	TURUNCU İŞLETMESİ
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar	250.000	150.000	100.000
Duran Varlıklar	600.000	250.000	
Özkaynak Yöntemiyle	100.000	100.000	
Değerlenen Ortaklık(TURUNCU İşletmesi)			100.000
Bağlı Ortaklık (MAVİ İşletmesi)	250.000	-	
Diğer Duran Varlıklar	250.000	150.000	
VARLIKLAR TOPLAMI	850.000	400.000	200.000
KAYNAKLAR			
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	100.000	125.000	0
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	150.000	100.000	0
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	250.000	225.000	0
ÖZKAYNAKLAR	600.000	175.000	200.000
KAYNAKLAR TOPLAMI	850.000	400.000	200.000

MAVİ işletmesinin 01.01.2018 tarihli finansal durum tablosu ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. MAVİ İşletmesinin Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	MAVİ İŞLETMESİ
VARLIKLAR	
Dönen Varlıklar	200.000
Duran Varlıklar	130.000
VARLIKLAR TOPLAMI	330.000

KAYNAKLAR	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	30.000
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	50.000
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	80.000
ÖZKAYNAKLAR	
Sermaye	250.000
KAYNAKLAR TOPLAMI	330.000

SARI işletmesi, TURUNCU işletmesindeki %50 payın tamamını, MAVİ işletmesine, 31.07.2018 tarihinde 120.000 TL'ye nakden satmıştır. Satış işleminin gerçekleştiği tarihte, TURUNCU işletmesinin net varlıkları toplamı 200.000 TL olup, içinde bulunulan yıl içerisinde mali nitelikli herhangi bir faaliyet göstermediği varsayılmıştır. Devir işleminden sonra SARI işletmesinin bireysel finansal tablosunda değişiklik olsa dahi, konsolide finansal tablosunda herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Çünkü MAVİ işletmesi TURUNCU işletmesindeki payı aldığı için ve de MAVİ işletmesi SARI işletmesinin kontrolünde olduğu için, TURUNCU işletmesinin payı SARI işletmesinin konsolide tablosunda “**Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar**” hesabında 100.000 TL olarak raporlanmaya devam edecektir. Aradaki fark olan 20.000 TL de şerefiye olarak değil grup içi işlem olarak konsolidasyonda elemine edilecektir. Bireysel tablolarda Özkaynaklarda eksi(artı) değer olarak “*Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi*” kaleminde raporlanacaktır.

TURUNCU işletmenin payının MAVİ işletmesine devredilmesinin şirketlerin kaydına etkisi ise aşağıdaki yevmiye kaydı gibi olacaktır:

SARI İŞLETMESİ

Bankalar	120.000
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar(Turuncu İşletmesi)	100.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	20.000

MAVİ İŞLETMESİ

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar(Turuncu İşletmesi)	100.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	20.000
Bankalar	120.000

TURUNCU işletmesinin paylarının, SARI işletmesinden MAVİ işletmesine satılmasından sonra MAVİ işletmesinin finansal durum tablosu aşağıdaki gibi olacaktır.

Tablo 3. MAVİ İşletmesinin Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	MAVİ İŞLETMESİ
VARLIKLAR	
Dönen Varlıklar (200.000-120.000)	80.000
Duran Varlıklar	230.000
Özkaynak Yöntemine Göre Değerlendirilen Yatırımlar (İş ortaklığı-TURUNCU İşletmesi)	100.000
Diğer Duran Varlık Kalemleri	130.000
VARLIKLAR TOPLAMI	310.000
KAYNAKLAR	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	30.000
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	50.000
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	80.000
ÖZKAYNAKLAR	230.000
Sermaye	250.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	(20.000)
KAYNAKLAR TOPLAMI	310.000

Bütün bu işlemlerin sonucunda;

- SARI işletmesinin TURUNCU işletmesindeki payı, MAVİ işletmesine geçmiş olmakla beraber, nihai anlamda SARI işletmesinin kontrol gücünde bir değişiklik olmamıştır çünkü SARI işletmesi, dolaylı olarak hala TURUNCU işletmesinde ana ortak(%50) konumundadır.
- Kontrol gücünün aynı kalması nedeniyle, SARI ve MAVİ işletmesi arasındaki satış işleminin, ortak kontrole tabi işletme birleşmesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir ve hakların birleştirilmesi yöntemine göre muhasebeleştirme işlemi uygulanmıştır.

- c) Söz konusu işleme ilişkin varlık ve yükümlükleri gösteren finansal durum tablosu, iktisap (satın alma) bedeli ve ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren birleşmelerin etkisi hesabının oluşumu ise aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

Tablo 4. İşletme Birleşmesindeki Hesaplamalara İlişkin Detaylar

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	(TL)
Toplam Varlıklar	100.000
Toplam Yükümlülükler	0
Edinilen Net Varlıklar	100.000
HESAPLAMAYA İLİŞKİN DETAYLAR	
Edinilen Net Varlıklar	200.000
Edinilen Hisse Oranı	0,50
Edinilen Net Varlıklar Toplamı	100.000
İktisap Tutarı(Satın Alma Bedeli)	120.000
Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	(20.000)

Yukarıdaki örnekte, ortak yönetim altındaki işletmelerden satın alınan hisseler, defter değerleri üzerinden muhasebeleştirilmiş ve ödenen rakam ile elde edilen net varlığın defter değeri arasındaki fark olan (20.000) TL'lik tutar, satın alan MAVİ işletmesinin finansal durum tablosunun özkaynaklarında ayrı bir kalem olarak ve eksi olarak muhasebeleştirilmiştir.

SARI işletmesinin, TURUNCU İşletmesini MAVİ işletmesine devrinden sonra dönem sonundaki konsolide finansal durum tablosu aşağıdaki gibi olacaktır:

Tablo 5. Dönem Sonunda Düzenlenecek Konsolide Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	SARI İşletmesi	MAVİ İşletmesi	Eliminasyon Kayıtları Borç ---- Alacak	SARI İşletmesi Konsolide Finansal Durum Tablosu
Dönen Varlıklar	370.000	80.000		450.000

Duran Varlıklar	500.000	230.000		480.000
Özkaynak Yöntemine Göre Değerlenen Yatırımlar (TURUNCU İşletmesi)	250.000	100.000	250.000	100.000
Bağlı Ortaklıklar Diğer Duran Varlıklar	250.000	130.000		380.000
Varlıklar Toplamı	870.000	310.000	250.000	930.000
Kısa Vad. Yab. Kay.	100.000	30.000		130.000
Uzun Vad. Yab. Kay.	150.000	50.000		200.000
Top. Yabancı Kay.	250.000	80.000		330.000
Özkaynaklar				
Sermaye	600.000	250.000	250.000	600.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	20.000	(20.000)	20.000 20.000	
Özkaynaklar Top	620.000	230.000	270.000 20.000	600.000
Kaynaklar Toplamı	870.000	310.000	270.000 270.000	930.000

Konsolide finansal tablodan da görüldüğü üzere; ana ortaklık SARI işletmesi olduğu için, MAVİ işletmesinin finansal durum tablosu ile SARI işletmesinin bireysel finansal tablo verileri tam konsolidasyon yöntemi ile TFRS 10 kapsamında birleştirilmiştir. Grup şirketleri arasında konunun kolay anlaşılması için işlem yapılmadığı varsayılmıştır. Bu nedenle, eliminasyon kayıtları, MAVİ işletmesinin sermaye tutarı ile SARI işletmesindeki bağlı ortaklıklar kalemi, karşılıklı olarak indirgenmiştir. Aynı şekilde, bireysel finansal tablolarda yer alan “Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerinin Etkisi” kalemleri de karşılıklı olarak elimine edilmiştir. Konsolide finansal tabloda TURUNCU işletmesindeki pay tutarı 100.000 TL olarak raporlanmaya devam edilmiştir.

b. Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulanmasına Yönelik İlke Kararı Taslağı Açısından Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilme Esasları

KGK'nın yayınlamış olduğu 2018/1 ilke kararı gereğince, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin düzenlemelerde değişikliğe gidilmiş olup 21/07/2013 tarih ve 28714 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kurul Kararı'nın I No'lu Ekinde yer alan "Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi" konulu İlke Kararı yürürlükten kaldırılmıştır. Ülkemiz uygulamasında görülen muhasebe politikalarına ilişkin farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde hakların birleştirilmesi (pooling of interest) yöntemi kullanılmaktadır (KGK,2018/1). Bu yönüme göre;

"i) Edinen işletme, edinilen işletmenin varlık ve yükümlülüklerini birleşme tarihindeki defter değeri üzerinden finansal tablolarına alır. Bu kapsamda aşağıdaki esaslara uyulur:

(a) Varlık ve yükümlülüklerin, birleşme tarihi itibarıyla ortak kontrolü elinde bulunduran taraf açısından taşıdığı defter değerleri dikkate alınır. Bu itibarla, edinilen işletmenin kendi finansal tablolarında yer alan defter değerlerinin, ortak kontrolü elinde bulunduran ya da daha üst bir ana ortaklık tarafından hazırlanan konsolide finansal tablolardaki defter değerlerinden farklı olması durumunda, varlık ve yükümlülüklerin konsolide finansal tablolardaki değerleri esas alınır.

(b) Yeknesak muhasebe politikalarının uygulanması amacıyla gerekli düzeltmeler yapılır.

(c) TFRS 3'te öngörülen satın alma yönteminden farklı olarak edinilen işletmenin varlık ve yükümlülükleri, birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülmez ve edinilen işletmenin birleşme tarihi itibarıyla kendi finansal tablolarında (ya da ortak kontrolü elinde bulunduran veya daha üst bir ana ortaklık tarafından hazırlanan konsolide finansal tablolarda) yer alanlar dışında başka bir varlık veya yükümlülük finansal tablolara alınmaz.

ii) Edinen işletme, varsa kontrol gücü olmayan payların birleşme tarihindeki değerini, bu payların ilgili olduğu varlık ve yükümlülüklerin defter değerinin oransal payı üzerinden ölçer. Kontrol gücü olmayan paylarda, birleşmeden dolayı meydana gelen değişiklikler TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar'a uygun şekilde özkaynak işlemi olarak muhasebeleştirilir.

iii) Birleşmeyle bağlantılı olarak katılan maliyetler doğrudan kâr veya zarara yansıtılır.

iv) Edinilen işletmenin geçmiş yıl kârları, diğer kapsamlı gelirleri, kârdan ayrılan yedekleri gibi birleşme öncesi elde ettiği gelir ve giderlerle ilgili özkaynaklarında yer alan kalemler ile edinen işletmenin benzer kalemleri birleştirilir. Bu kalemlerin birleştirilmesinde, edinilen işletmenin özkaynak kalemlerinin birleşme tarihi itibarıyla ortak kontrolü elinde bulunduran taraf açısından taşıdığı defter değerleri dikkate alınır.

v) Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde şerefiye ortaya çıkmaz.

vi) Birleşmenin pay değişimi yoluyla gerçekleşmesi durumunda:

(a) Edinen işletme tarafından ihraç edilen paylar nominal değerleri üzerinden gösterilir. Bu paylara ilişkin herhangi bir ihraç primi finansal tablolara alınmaz.

(b) Edinen işletme tarafından ihraç edilen payların nominal değerleri ile edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin (ödenmiş sermaye, paylara ilişkin primler gibi) birleşme tarihindeki defter değerleri arasındaki fark **“Paylara İlişkin Primler”** kalemine yansıtılır.

vii) Birleşmenin pay değişimi dışındaki şekillerde (örneğin; nakden ödeme yapılması, bedelsiz olarak birleşmenin gerçekleşmesi gibi) gerçekleşmesi durumunda:

(a) Edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerinin ödenen bedeli aşması durumunda oluşan fark **“Paylara İlişkin Primler”** kalemine yansıtılır.

(b) Ödenen bedelin edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerini aşması durumunda oluşan fark **“Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları”** kalemine yansıtılır.

viii) Ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başı itibarıyla birleşme gerçekleşmiş gibi finansal tablolar düzeltilir ve ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başından itibaren karşılaştırmalı olarak sunulur.

ix) Ortak kontrole tabi işletme birleşmesi sonucu edinilen bağlı ortaklığın daha sonradan kontrolünün kaybedilmesi durumunda (ortak kontrole tabi bir işletme birleşmesi işlemi dışında) *TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar*’ın ilgili hükümleri uygulanır.”

Yukarıda verilen örnek, taslak metne göre çözülmüş olsaydı, *''Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerinin Etkisi ''* kalemi yerine *''Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları''* kalemi kullanılacaktı.

4. BIST 100 VE KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDEKİ FİRMALARIN RAPORLAMA ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ

Bu başlık altında, BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksindeki firmaların, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerindeki raporlama farklılıkları ele alınacak ve bunlar ilgili standartlar açısından değerlendirilecektir.

4.1. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma kapsamında, BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksindeki firmaların 2017 yılına ait finansal tablo ve dipnotları, bağımsız denetim raporları ve faaliyet raporları incelenmiş olup, bilgiye ulaşmak açısından, gerekli olması halinde daha önceki yıla/yıllara ait raporlara da ulaşılmıştır. Araştırmaya konu firma sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir: Yukarıdaki tabloda, BIST 100 endeksindeki 4 firma, 2017 yılına ait finansal bilgilere ulaşamadığından kapsam dışında bırakılmıştır. Bunlar, Tat Gıda, İpek Enerji, Koza Altın ve Koza Metal firmalarıdır. Kurumsal Yönetim Endeksindeki 58 firmadan sadece 51 firma kapsama alınmış, 6 adet firma halka açık olmadığı, 1 adet firma da Sivil Toplum Kuruluşu olduğu için finansal tablolarına erişilemediğinden incelemeye alınmamıştır. Kurumsal Yönetim Endeksine tabi 35 şirket aynı zamanda BİST 100 kapsamında bulunan şirketler olduğundan toplamda 112 firmanın raporları incelenmiştir. İnceleme sonucunda toplam 28 firmanın ortak kontrole tabi işletme birleşmesi raporlaması yaptığı tespit edilmiştir. Toplamda 28 adet firmaya ait finansal tablolar ve denetim raporlarına ilişkin inceleme sonuçları ve bulguların değerlendirilmesi aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 6. Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmesine İlişkin İncelenen Firma Sayıları

ENDEKS	FİRMA SAYISI	ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMESİ RAPORLAMASI
BIST 100	96 Adet	25 Adet
Kurumsal Yönetim Endeksi	51 Adet	3 Adet
BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Birleşiminde Endeksi	35'i aynıdır + 16 ilave şirket dahil edilmiştir.	28 Adet
	TOPLAM	28 Adet
NOT: Halka açık olmayan ve Sivil Toplum Kuruluşu olanların finansal tablolarına ulaşamamıştır.		

4.2. Araştırma Bulgularının Ayrıntılı Listesi

Aşağıdaki Tablo 7'deki ortak kontrole tabi işletme birleşmeleriyle ilgili olarak, şirketlerin bağımsız denetim raporları ve faaliyet raporlarının incelenmesi sonucunda; şirketlerin birleşmeye ilişkin detayları tam olarak açıklamadıkları tespit edilmiştir. Bir kısım şirketlerde ana ortaklığa ilişkin pay oranı değişimlerinin verilmediği, diğer bir kısmında ise söz konusu birleşmeye ilişkin defter değeri ile satın alma bedelinin açıklanmadığı görülmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, şirketlerin ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde farklı hesaplar kullanmasının yanında, birleşmeye ilişkin açıklamalar konusunda da farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki Tablo 8 bu konudaki tespitleri göstermektedir:

Tablo 7. Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmeleri Raporlamasına İlişkin Bulguların Ayrıntılı Listesi

SIRA	ENDEKS	DENETİM FİRMASI	FİRMA ADI	RAPORLAMA YERİ	KULLANILAN HESAP	DİPNOTLAR	HESAPLAMA DETAYI
1	BIST 100	KPMG	AKSA ENERJİ	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
2	BIST 100	EY	ALARKO HOLDİNG	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
3	BIST 100	KPMG	ANEL ELEKTRİK	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
4	BIST 100	PWC	ARÇELİK	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşme Denkleştirme Hesabı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
5	BIST 100	ARKAN & ERGİN	ÇEMAŞ DÖKÜM	Özkaynaklar, Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal.Sağ.Nakit Akışları	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
6	BIST 100	EY	DEVA HOLDİNG	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
7	BIST 100	EY	ENERJİSA ENERJİ	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.

8	BIST 100	EY	FENERBAHÇE SPORTİF	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
9	BIST 100	KPMG	GALATASARAY SPORTİF	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
10	BIST 100	PWC	SABANCI HOLDİNG	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
11	BIST 100	BİRLEŞİK EKOL	İŞIKLAR ENERJİ YAPI HOLDİNG	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
12	BIST 100	İRFAN BAĞ. DEN.	İHLAS HOLDİNG	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Geçmiş Yıl Kar/Zararları İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
13	BIST 100	DELOITTE	KARSAN OTOMOTİV	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
14	BIST 100	KPMG	MAVİ GİYİM	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
15	BIST 100	PWC	MİGROS	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşme Denkleştirme Hesabı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
16	BIST 100	ATA BAĞ. DEN.	NET HOLDİNG	Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal. Sağ. Nakit Akışı	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.

Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerindeki Finansal Raporlama Farklılıklarına İlişkin
BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksi Şirketlerinin İncelemesine Yönelik Bir Araştırma

17	BIST 100	AS BAĞ. DEN.	ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
18	BIST 100	PWC	PARK ELEKTRİK ÜRETİM	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
19	BIST 100	DELOITTE	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
20	BIST 100	EY	SODA SANAYİİ	Özkaynaklar, Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal.Sağ.Nakit Akışları	Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
21	BIST 100	EY	TAV HAVALİMANLARI	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
22	BIST 100	PWC	TÜRK TRAKTÖR	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşme Yedekleri	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
23	BIST 100	PWC	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM SANAYİ	Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal. Sağ. Nakit Akışı	Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
24	BIST 100	PWC	ÜLKER BİSKÜVİ	Özkaynaklar, Özkaynak Değişim Tablosu ve İşletme	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.

				Faal.Sağ.Nakit Akışları	Etkisi		
25	BIST 100	PWC	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Geçmiş Yıl Kar/Zararları İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
26	KEY	İRFAN BAĞ. DEN.	İHLAS EV ALETLERİ	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
27	KEY	PWC	PINAR SÜT MAMULLERİ	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
28	KEY	EY	AKIŞ GYO	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi ve Birleşme Denkleştirme Hesabı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.

Tablo 8. Ana Ortaklıktaki Ortak Kontrolde Tabi İşletmelerde Birleşmeye Konu Edilen Bağlı Ortaklıklar Listesi

SI RA NO	ANA ORTAK	ANA ORTAKLIK İÇERİSİNDE BİRLEŞMEYE KONU EDİLEN BAĞLI ORTAKLIKLAR	Ana Ortak Eski Pay Oranı	Ana Ortak Yeni Pay Oranı	KAYITLI DEĞER (DEFTER DEĞERİ- TL)	İKTİSAP (SATIN ALMA) BEDELİ- TL	BİRLEŞME DENKLEŞTİR ME FARKI (TL)
1	AKSA ENERJİ	Kapıdağ Rüzgar Enerjisi	YOK	94%	Verilmemiş	Verilmemiş	-117.919.849
		Siirt Akköy Enerji	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	2.747.958
2	ALARKO HOLDİNG	Panel Enerji	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	98.182
		Alsim Alarko Sanayi Tesisleri	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	98.182
3	ANEL ELEKTRİK	<i>Verilmemiş.</i>	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	-48.314.150
4	ARÇELİK	Grundig Elektronik	YOK	YOK	34.341	19.834	14.507
5	ÇEMAŞ DÖKÜM	Niğbaş Niğde Beton	YOK	95,30 %	13.900.924	42.983.102	-29.082.178
		BND Elektrik Üretim	YOK	99,90 %	47.417.531	74.945.854	-27.528.323
6	DEVA HOLDİNG	<i>Verilmemiş.</i>	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	-146.500
7	ENERJİSA ENERJİ	EEDAŞ Enerjisa Elektrik Dağıtım	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	143.598
8	FENERBAHÇE	Fenerium	YOK	82,50 %	10.020.952	231.000.00 0	-220.979.048

9	GALATASARAY	Galatasaray Mağazacılık	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	181.161.640
10	SABANCI HOLDİNG	Enerjisa Enerji	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	72.592
11	İŞIKLAR ENERJİ YAPI	Yapı Kültürü ve Yapı Holding	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	2.704.512
		Ege Kraft Torba Sanayi	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	86.468.634
		Işıklar Yatırım Holding	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-34.317.525
		Işıklar İnşaat Malz. Paz	YOK	%99.90	Verilmemiş	Verilmemiş	-494.834
		Usaş Yatırımlar Holding	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-121.967.819
		Işıklar Enerji ve Yapı Holding	YOK	44,49%	Verilmemiş	Verilmemiş	-9.658.583
		Işıklar Pazarlama	YOK	44,49%	Verilmemiş	Verilmemiş	909.236
		Çimtek Çimento Teknolojisi	YOK	41,16%	Verilmemiş	Verilmemiş	-34.015.180
		Niğbaş Niğde Beton Sanayi ve Ticaret	YOK	65,64%	35.874.019	42.983.102	-7.109.083
		BND Elektrik Üretim	YOK	23,60%	Verilmemiş	Verilmemiş	-18.070.827
		Çemaş Döküm Sanayi	YOK	65,58%	34.938.373	52.538.510	-17.600.137
12	İHLAS HOLDİNG	Şifa Yemek ve Gıda Üretim Tesisleri	YOK	100%	6.048.553	18.347.233	-12.298.680
		KPT Lojistik Taşımacılık Tur. Rek.	YOK	100%	275.246	5.294.509	-5.019.263

Ortak Kontrolde Tabi İşletme Birleşmelerindeki Finansal Raporlama Farklılıklarına İlişkin
BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksi Şirketlerinin İncelemesine Yönelik Bir Araştırma

13	KARSAN OTOMOTİV	Kare Yatırım Menkul Değerler	99,90 %	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	5.305.140
14	MAVİ GİYİM	Mavi Grup Giyim	99,91 %	200%	Verilmemiş	Verilmemiş	-35.757
15	MİGROS	MH Perakendecilik ve Ticaret	YOK	80,51 %	Verilmemiş	Verilmemiş	27.312
16	NET HOLDİNG	Kıbrıs Diyalog Gazetecilik	YOK	87,50 %	2.034.084	2.100.000	-65.916
17	ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM	Odaş Enerji	YOK	YOK	-729.287	23.342.950	-24.072.237
		Hidro Enerji	YOK	YOK	51.398	150.490	-99.092
		Suda Stratejik Metal	YOK	YOK	20.616	70.000	-49.384
		Küçük Enerji	YOK	YOK	44.768	2.065.876	-2.021.108
		Yel Enerji	YOK	YOK	-96.256	0	-96.256
		Anadolu Export	YOK	YOK	-2.753	0	-2.753
18	PARK ELEKTRİK	Konya İlgin Elektrik Üretim	YOK	100%	54.132.147	540.870.000	-486.737.853
19	PEGASUS	İZAIR İzmir Hava Yolları	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	29.504.957
20	SODA SANAYİİ	Türkiye Şişe ve Cam	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	-2.471
21	TAV HAVALİMANLARI	Havaş	60%	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	76.811
22	TÜRK TRAKTÖR	Trakmak	YOK	88,06 %	47.800.000	53.369.000	-5.569.000
23	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	Cheminvest Türkiye Deri Kimyasalları	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	19.745
24	ÜLKER BİSKÜVİ	Maina International	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-413.214.412

		B.V.					
25	ZORLU ENERJİ	Zorlu Hirdoelektrik	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-1.000
27	PINAR SÜT MAMÜLLERİ	Çamlı Yem Besicilik Sanayii	25,95 %	31,95 %	2.629.985	8.167.862	-5.537.877
28	AKİŞ GYO	Saf Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	870.289.152

5. RAPORLAMAYA İLİŞKİN FARKLILIKLARDA TMS/TFRS HÜKÜMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu başlıkta, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerindeki raporlama farklılıklarına ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır. Bu kapsamda, farklı raporlama örneklerinden de görüleceği üzere, öncelikle sınıflandırma ile ilgili yapılan uygulamaların mevzuat hükümleri ile uyumu araştırılarak farklı olan uygulamalar hakkında genel bir değerlendirme yapılmış ve sonuçlar analiz edilmiştir.

5.1. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler Açısından

Finansal tablo örnekleri ve kullanım rehberi, 17/11/2012 tarihli ve 28470 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulama Kapsamının Belirlenmesine İlişkin Kurul Kararı” uyarınca finansal tablolarını Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS/TFRS) göre düzenlemek zorunda olan şirketlerin finansal raporlamasında hangi kalemlerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Buradaki örneklere baktığımızda, Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler başlığında aşağıdaki açıklamalar yer almaktadır.

“Bu kalemde, diğer kapsamlı gelir unsuru olarak tanımlanan ve ortaya çıktıkları dönemde doğrudan özkaynak unsuru olarak raporlanan ve hiçbir durumda kâr veya zarara aktarılamayacak aşağıdakiler gibi diğer kapsamlı gelir unsurları izlenir:

- *Maddi duran varlıklar yeniden değerlendirme artış/azalışları*
- *Maddi olmayan duran varlıklar yeniden değerlendirme artış/azalışları*
- *Tanımlanmış fayda planları yeniden ölçüm kazançları/kayıpları*
- *Özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımların diğer kapsamlı gelirinden kâr/zararda sınıflandırılmayacak paylar*
- *Diğer kâr veya zarar olarak yeniden sınıflandırılmayacak diğer kapsamlı gelir unsurları*

Özkaynaklara ilişkin dipnotta, TMS 1'in 79'uncu maddesinin (b) bendi çerçevesinde, bu yedeklerin her birinin niteliği ve amacıyla ilgili açıklamalar yapılır. "

Bunlara ilave olarak TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardının 38'inci maddesinde: *"Transfer edilen bedel, edinen işletmenin, birleşme tarihindeki defter değerleri gerçeğe uygun değerlerinden farklı olan varlık veya borçlarını içeriyor olabilir (örneğin, parasal olmayan varlıklar veya edinen işletmenin bir iş kolu). Böyle bir durum söz konusuysa, edinen işletme, transfer edilen varlık veya borçların birleşme tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerlerini yeniden ölçer ve sonuç olarak ortaya çıkan kazanç veya zararları, kar veya zararda muhasebeleştirir. Ancak, bazen transfer edilen varlık veya borçlar işletme birleşmesinden sonra birleşmiş işletmede kalmaktadır (örneğin, varlık veya borçlar edinilen işletmenin eski sahipleri yerine edinilen işletmeye transfer edildiyse) ve dolayısıyla edinen işletme söz konusu varlık veya borçların kontrolüne sahip olmaya devam etmektedir. Bu durumda, edinen işletme, birleşme öncesinde ve sonrasında kontrolünde bulunan bu varlık veya borçları, birleşme tarihinden hemen önceki defter değerleri ile ölçer ve kar veya zararda bir kazanç veya zarar muhasebeleştirmez."* hükmü mevcuttur.

Yukarıdaki hükümlerde görüldüğü gibi, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin hükümlere bu başlık altında yer verilmemiştir. **Aşamalı Birleşme**'ye ilişkin ise standarttaki 42'nci paragraftaki hükümleri, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine tam karşılık gelmemektedir çünkü *"Aşamalı olarak gerçekleşen bir işletme birleşmesinde edinen işletme birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri üzerinden yeniden ölçer ve sonuçta ortaya çıkan bir kazanç veya kayıp varsa bunu kâr veya zararda ya da -uygun olması durumunda- diğer kapsamlı gelirden finansal tablolara alır."* ifadesi hakların birleştirilmesi yöntemindeki defter

değeri ile kaydedilmesi ilkesine aykırı bir durum oluşturmaktadır. TFRS 3-İşletme birleşmeleri standardında, kontrol devam ettiği müddetçe, bu transfer edilen bedellerin kar veya zararda muhasebeleştirilemeyeceği açıkça belirtilmesine rağmen, mevcut raporlama örneklerinde bakıldığında bu konuda raporlamaların olduğu görülmektedir.

5.2. Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları Açısından

Yukarıda ifade edilen finansal tablo örnekleri ve kullanım rehberinde geçmiş yıllar karlar/zararları bölümünde aşağıdaki açıklamalar yer almaktadır.

- *Net dönem kârı dışındaki birikmiş kâr/zararlar bu kalemde netleştirilerek gösterilir. Özleri itibarıyla birikmiş kâr/zarar niteliğinde olan -dolayısıyla kısıtlanmamış olan- olağan üstü yedekler de birikmiş kâr sayılır ve bu kalemde gösterilir. Geçmiş yıllar kâr/zararı içindeki olağanüstü yedek tutarları dipnotlarda açıklanır.*
- *TMS'ye ilk geçiş dolayısıyla ortaya çıkan kâr veya zararlar da bu kalem altında gösterilir.*

Aynı şekilde, burada da ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin bir hüküm yer almamaktadır ama raporlama örneklerinde buna ilişkin örnekler de mevcuttur. Ancak bu grupta sınıflama ile ilgili şartlı bir hüküm TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardında “Kontrol Kaybedilmesi” bölümünde, B98 ve B99 numaralı paragraflarda “Bağlı ortaklıkla ilgili olarak, daha önce diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmiş bir yeniden değerlendirme olumlu farkı, ilgili varlığın elden çıkarılması durumunda doğrudan dağıtılmamış kârlara aktarılacaksa, ana ortaklık bağlı ortaklık üzerindeki kontrolü kaybettiğinde de söz konusu yeniden değerlendirme olumlu farkı doğrudan dağıtılmamış kârlara aktarılır. Burada açıklanan esas çerçevesinde diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen tutarları, kâr veya zararda yeniden sınıflandırır ya da diğer TFRS'lerce zorunlu kılınyorsa doğrudan dağıtılmamış kârlara aktarır.” şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, ana ortaklığın kontrolü kaybetmesi halinde geçmiş yıllar karları/zararlarına aktarılacak tutarlar, ana ortaklığın kontrolü devam ettikçe “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” hesabında izlenmelidir.

6. ARAŞTIRMA SONUÇLARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRMELER

Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde, ilgili standartlar ve tebliğler kapsamında yapılan düzenlemeler yukarıda detaylı olarak ifade edilmiştir. Ancak, uygulamada 28 adet şirketin finansal tablo ve dipnotlarında konuyla ilgili çeşitli uygulamaların varlığı da ortadadır. Bu kapsamda, araştırma sonuçlarına ilişkin aşağıdaki değerlendirmelerin yapılması çalışmanın önemini ortaya koymasından dikkate değer kabul edilmelidir.

1. Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin, standarttaki sınıflama hükümlerinden farklı uygulamalar varlığını korumaktadır. Hatta yürürlükten kaldırılan KGK'nın 2013 yılındaki tebliğinden öncesinde meydana gelen ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde kullanılan hesaplar hala kullanılmaya devam etmekte ve birleşme işleminde hesaplanan tutarlar farklı isimler altında izlenmektedir. Hatta aynı firmanın, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde kullanmış olduğu hesaplar, bağımsız denetim raporlarından da görüleceği üzere yıllar itibariyle değişiklik gösterebilmektedir. Bununla ilgili örnekler aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Tablo 9. Firmaların Yıllar İtibariyle Kullanmış Oldukları Farklı Hesaplar

FİRMA	YIL	KULLANILAN HESAPLAR
ARÇELİK	2009	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
ARÇELİK	2017	Birleşme Denkleştirme Hesabı
KARSAN OTOMOTİV	2010	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
KARSAN OTOMOTİV	2017	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
TÜRK TRAKTÖR	2008	Birleşme Yedekleri
TÜRK TRAKTÖR	2017	Birleşme Yedekleri
PINAR SÜT	2005	Ortak Kontrol Altındaki İşletmeler Arasında Yapılan Hisse Alışı Etkisi
PINAR SÜT	2017	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi
AKİŞ GYO	2012	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
AKİŞ GYO	2017	Birleşme Denkleştirme Hesabı ve Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi

2. İşletme Birleşmeleri standardındaki transfer edilen bedel ve aşamalı birleşmeye ilişkin hükümleri dikkate aldığımızda; kar veya zararda yeniden sınıflandırılmayacak birikmiş diğer kapsamlı gelirler veya giderler grubu içerisindeki sınıflama örnekleri devam etmektedir. Bununla ilgili standarttaki hüküm açıkça belirtilmiş olmasına rağmen uygulamadaki farklılıkların sürdürüldüğü görülmektedir.
3. Geçmiş yıllar karları/zararları ile ilgili olarak, Konsolide Finansal Tablolar standardındaki hükümler yukarıda ifade edilmiştir. Buradaki hükümler, belli şartlar dahilinde geçmiş yıllar karları/zararları hesabına aktarılabilceğini ifade etmekte iken uygulamada bunun çeşitli örnekleri görülmektedir. Örneğin; İhlas Holding A.Ş. 2017 yılına ait bağımsız denetim raporunun Notlar bölümündeki 20'nci sayfasında, " *Holding tarafından kontrol edilen işletmelerle gerçekleşen yasal birleşmeler sonucunda herhangi bir şerefiye veya birleşme karı oluşmamaktadır. İştirak tutarı ile satın alınan şirketin sermayesindeki payı nispetindeki tutarın netleştirilmesi sonucu oluşan fark, doğrudan özkaynaklar içerisinde "ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren birleşmelerin etkisi" olarak "geçmiş yıllar kar/zararları" kalemi altında muhasebeleştirilir*" hükmüne ve kontrolün de devam etmesine rağmen raporlama kısmında geçmiş yıllar karları/zararlarına aktarmaya devam etmekte ve bilançosunun özkaynaklar bölümünde "*ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren birleşmelerin etkisi*" hesabına yer vermemektedir. Bu konuya bir diğer örnekte ise; Aksa Enerji A.Ş.'de 2017 yılına ait bağımsız denetim raporunda "*Söz konusu şirketlerin satılarak, Grup'un kontrolünü kaybetmesi halinde, daha önce "Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi" hesabı altında kayıtlara alınan tutarı "Geçmiş yıllar karları/(zararları)"na sınıflanır*" hükmü çerçevesinde aktarım yaptığı görülmektedir.
4. Araştırma kapsamında, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin 28 şirket içerisinde 5 tanesi konuya ilişkin açıklama yapma gereği duymayarak sadece özkaynaklarda ve özkaynak değişim tablosunda hesabın kendisini göstermiş; 16 tanesi de birleşmeye ilişkin hesaplama detayını(alım yüzdesi, transfer bedeli, kayıtlı değeri, gerçeğe uygun değeri.) göstermemiştir.
5. Hakların birleştirilmesi yönteminde şerefiyenin oluşmadığı çalışmanın 2'nci başlığında ifade edilmiştir. Ancak, araştırmada, Odaş Elektrik Enerji A.Ş.'de konuya ilişkin bir

açıklayıcı dipnotta konu şöyle ifade edilmektedir: “Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin hakların birleşmesi yöntemi ile muhasebeleştirilmesi dolayısıyla finansal tablolarda şerefiyeye yer verilemeyeceğinden dolayı ortak kontrole tabi işletmelerin satın alınmasından kaynaklanan 26.340.830 TL şerefiye tutarları özkaynaklar altında denkleştirici bir hesap olarak “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” hesabında gösterilmiştir”. Ayrıca bu şirket, bilançosunda, bu tutarı Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler hesabının alt başlığında “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” olarak izlemektedir.

6. Araştırmada, Çemaş Döküm A.Ş., Net Holding A.Ş., Soda Sanayii A.Ş. ve Türkiye Şişecam A.Ş. firmalarının ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinden kaynaklı tutarları Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Nakit Akışları olarak gösterdiği; Ülker Bisküvi A.Ş.’nin de bu tutarları İşletme Faaliyetlerinden Sağlanan Nakit Akışları bölümünde raporladığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili bir ilave bir açıklama veya hesaplama ise her üç şirketin dipnotlarında bulunmamaktadır.
7. Araştırmaya konu şirketlerde, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin kullanılacak hesap konusundaki farklılıklar yukarıdaki tabloda ifade edilmiştir. Burada dikkat çeken husus, aynı denetim şirketinin farklı firmaları denetlemesine rağmen ilgili hesap olarak farklı isimleri kullanmasıdır. Bir diğer ifadeyle, kullanılacak hesap firmadan firmaya değişebilmekle birlikte denetçiden denetçiye de değişebilmektedir.

7. SONUÇ

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, günümüzde yaygın olarak kullanılan bir birleşme yöntemidir. Konuyla ilgili TFRS 3, TFRS 10, TMS 28’de özel bir hüküm olmaması ve sadece TFRS 3 İşletme Birleşmelerinin Uygulama Rehberindeki dört madde kapsamında değerlendirilmesi, düzenlemeye ilişkin KGK düzenlemeleri ile netlik kazanmış bulunmaktadır. Bu kapsamda, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirme esaslarına yönelik belirlenen hükümler tüm firmalar için bağlayıcı niteliktedir. Ayrıca, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde, hakların birleştirilmesi yöntemi gereğince, şerefiyenin oluşmaması ve bunun yerine özkaynaklarda denkleştirici bir hesap kullanılması da getirilen düzenlemenin önemli bir

parçasıdır. Ancak, bu hesabın kullanımı ve gerek açıklayıcı dipnotları gerekse hesaplama detayları açısından firmadan firmaya hatta denetçiden denetçiye önemli farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle, çalışma içerisinde, 28 adet firmanın finansal tabloları ve dipnotları incelenmiş, denetim raporları gözden geçirilmiş ve uygulamadaki farklılıklar tespit edilmiştir.

Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilme esaslarının doğru olması, gerekli açıklama ve hesaplama detaylarının verilmesi, finansal bilgi kullanıcılarının gerçek bilgiye ulaşması açısından önemli bir husustur. Ancak söz konusu 28 adet firma içerisinde, kullanılan hesabın farklı olmasını bir tarafa bıraktığımızda, birleşme işlemine ilişkin açıklama ve hesaplamaların verilmediği de görülmektedir ve bu durum muhasebenin temel ilkelerinden olan tam açıklama ilkesine tam karşılık gelmemektedir. Ayrıca, önemlilik ilkesinden hareketle, birleşmeye ilişkin bilgilerin muhasebeleştirilmesinde önemli hesap tutarlarının sonuçlara etkisi her durumda gösterilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Uygulamada, mevcut düzenlemelerden farklı hesapların kullanılması ve farklı sınıflandırmaların yapılması ise, standartların uygulanması açısından çeşitli değerlendirmeleri beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, gerek uygulama birliğinin sağlanması gerekse finansal tabloların tam açıklama ve önemlilik ilkesi gereğince doğru ve güvenilir bilgilerin sunulması, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde farklı uygulamaları ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, N. ve N. Tenker. 2004. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Büyük ve Orta Ölçekli Firmalar İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS)

Ersoy, A. 2004. “Uluslararası Muhasebeye Göre Ticari Birleşmeler ve Konsolidasyon Uygulamaları”, Yaklaşım, 136.

Finansal Tablo Örnekler ve Kullanım Rehberi (Resmi Gazete, 17.11.2012).

Karapınar, A. 2006. “Uluslararası Finansal Raporlama Standardı Taslak 3’e Göre İşletme Birleşmeleri”, Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı 5. Sempozyumu Antalya.

Şen, İ. K. ve A. A. Karagül. 2018. Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardına Göre Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerinin Raporlanmasında Kullanılacak Hakların Birleştirilmesi Yöntemi ve Bir Uygulama, Ankara SMMMO Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Nisan.

TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı

TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardı

TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar Standardı

www.frc.org.uk https://www.frc.org.uk/getattachment/e1d6b167-6cdb-4550-bde3-f94484226_fb_d/FRS-102-WEB-Ready-2015.pdf (Erişim Tarihi:15.05.2018).